

ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ БЕЗПЕКИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Шароватова О.П., к. пед. н., доцент,
доцент кафедри охорони праці та техногенно-екологічної безпеки
Національний університет цивільного захисту України

Проблеми безпеки кожна людина починає вирішувати вже на початку свого життя, оскільки вони визначаються її поведінкою. Кожне покоління людей застає суспільство вже на певному рівні розвитку [1]. Виходячи з кількості і рівня небезпек, що характеризують сучасне суспільство, людство сягнуло нового етапу свого розвитку, який німецьким соціологом Ульрихом Беком ще наприкінці минулого століття названий «суспільством ризику». Збільшення руйнівних, інколи незворотніх ситуацій з причин людського фактора виникають через неправильні дії персоналу, що пояснюється низьким рівнем професіоналізму, невмінням ухвалювати оптимальні рішення у складних обставинах, в умовах дефіциту часу та невизначеності результатів [2].

Важливою потребою та запорукою подальшого існування сучасного людства є формування культури безпеки та виховання несхильної до надмірного ризику особистості, яка адаптована до адекватних дій у надзвичайних та екстремальних умовах. Однак рівень дослідженості та вирішення проблеми формування культури безпеки молодого покоління сьогодні залишається все ще недостатнім. Інтенсифікація навантаження інформаційним потоком і соціально-економічним тиском, спричиненим змінами у суспільній діяльності, що значно впливають на фізичний, психічний стан і розуміння власного соціального стану молоді, також зумовлюють необхідність формування компетенцій у сфері безпеки життя і діяльності та підготовки фахівців, які здатні до прийняття раціональних рішень у повсякденній та професійній діяльності [1].

На думку фахівців [3], компетенція у сфері безпеки життя і діяльності включає в себе такі характеристики особистості:

а) цілісність і повноту уявлення про безпеку життя і діяльності; усвідомлення пріоритетності забезпечення безпечних умов у всіх сферах буття;

б) відповідальне та неупереджене ставлення до власної безпеки та безпеки оточуючих; дбайливе ставлення до навколишнього середовища;

в) наявність умінь і навичок організації безпечного життя і діяльності, здатність передбачення і запобігання небезпек, можливість ідентифікувати небезпеки та оцінювати ризики у своїй професійній діяльності, готовність до запобіжних дій і впровадження заходів щодо усунення небезпек та загроз, збереження життя та здоров'я у несприятливих умовах, адекватність реакцій на небезпечні ситуації з урахуванням власних можливостей і ресурсів;

г) здатність витримувати моральні та фізичні навантаження, зберігаючи психологічну стабільність в умовах надзвичайних ситуацій і небезпек.

Для ефективного отримання знань з питань безпеки в організації процесу вищої освіти доцільно реалізовувати такі підходи:

- сприяння усвідомленню студентом себе як особистості, що дозволить забезпечити процес формування знань з безпеки життя і діяльності, а освітньому закладу сформувати позитивну та авторитетну характеристику в освітній галузі;

- усвідомлення студентом необхідності убезпечення власної діяльності під час навчання відносно всіх компонентів навчально-виховного процесу, що також закладе підґрунтя для безпечної життєдіяльності освітньої установи;

- забезпечення відкритості й вільного доступу до інформації про стан освітнього процесу формування у студентів знань з безпеки життя і діяльності;

- формування у студентів самомотивації в освоєнні принципів безпечної життєдіяльності;

- здобуття освіти на умовах взаємної згоди і відповідальності студента, суспільства і держави щодо забезпечення безпечної життєдіяльності всіх учасників навчального процесу [1].

Запропонована сукупність підходів до формування й поглиблення знань з безпеки життя і діяльності у студентів забезпечує [4; 1]:

- системну цілісність освітньої бази, форм та методів викладання, умов життєдіяльності освітньої установи; захищеність життєво важливих інтересів усіх суб'єктів педагогічного процесу;

- соціально-економічні та правові гарантії реалізації конституційних прав і свобод студентів та викладачів;

- формування цілісних інтегральних рис і характеристик особистості, що здійснюватимуть вагомий вплив на її життєздатність;

- комплексний характер управління процесом формування знань з безпеки життя і діяльності студентів на основі пріоритетності прав на безпеку;

- засвоєння, усвідомлення і розвиток світоглядних основ і компетенцій у сфері безпеки життя і діяльності, готовність до поведінки, яка не становитиме загрозу для особистості й оточуючого життєвого середовища.

Дослідники даних питань вважають, що для досягнення ефективного процесу формування знань студентів з безпеки також слід забезпечити [5; 6; 1]:

1) формування самоспонування до безпечної життєдіяльності: непохитного ставлення до визначення власної позиції у системі соціальних відносин і їх об'єктивної оцінки; засвоєння пріоритетних та найбільш об'єктивних критеріїв оцінювання ситуації, прийняття рішень з її розв'язання, розробки стратегії дій; освоєння типових підходів, які дозволяють приймати найефективні і взаємовигідні рішення під час взаємодії із суспільством, оточуючим середовищем і забезпечувати власну і соціальну безпеку.

До методів формування у студентів відповідної мотивації можуть належати: предметні олімпіади; участь у студентських наукових конференціях, форумах, грантах; підготовка у межах навчальних дисциплін інформаційно-реферативних робіт, доповідей; участь у семінарах з проблем безпечної життя і діяльності; організація різноманітних видів практичних занять і використання в навчальному процесі інтегрованих форм освіти, що спрямовані на набуття знань, умінь і навичок як відносно прогнозування й усунення або уникнення небезпек, так і відносно організації особистої й колективної безпеки;

2) покращення методологічної культури науково-педагогічних працівників для максимально ефективного залучення до навчального процесу методичних досягнень та способів формування знань з безпеки життя і діяльності у студентів.

Викладачі – це фахівці, які впливають на студента своїми особистісними якостями, досягненнями у науковій та освітній діяльності й ефективно узгоджують ведення навчально-виховного процесу з науковою роботою та дослідженнями, що дозволяють розвивати у студентів бажання усвідомлювати основи й підґрунтя процесів, які відбуваються у природному та антропогенному середовищах; а також співпрацюють зі студентами на основі базових принципів освіти, що спрямовані на комплексну підготовку фахівців відповідної кваліфікації, а також на духовне становлення й формування особистості.

До основних складових методологічної культури належать: володіння останніми досягненнями у методології, здатність та вміння застосовувати сучасні принципи, технології, методи й засоби навчання; володіння сучасними підходами з організації навчання й формування педагогічного процесу; знання основних проблем сучасної освіти; відчуття основних тенденцій і напрямів розвитку знань, володіння засобами й методами їх здобуття і вираження; діалектичне й системне мислення, сформованість творчого ставлення до професійної діяльності, зацікавленість у самовдосконаленні, обізнаність і компетентність у різних сферах пізнання, теорії й методиці предмета;

3) організацію системи навчання на основі міжпредметних взаємопов'язаних механізмів, взаємоузгодженості форм навчання і виховання, спрямованої на формування у студентів комплексного уявлення про безпеку, умінь і навичок її забезпечення, передбачення, ідентифікації і запобігання або усунення небезпек; розвиток багатогранних характеристик особистості студента.

Нові навчальні курси мають забезпечувати цілісність навчального змісту, чого можна досягти шляхом забезпечення наявності змістовних, термінологічних, методичних та інших зв'язків між різними дисциплінами;

4) організацію постійного спостереження та систематичного контролю за розвитком у студентів компетенцій та особистісних якостей у сфері безпеки життя і діяльності, якості профільної підготовки й ефективної корекційно-узгоджувальної роботи зі студентами [1].

Досвід роботи вищої школи підтверджує змістовність нових форм навчання, які цілком відповідають головним принципам входження сучасного вітчизняного суспільства у європейський освітній простір, європейським стандартам надання вищої освіти і, як наслідок, створюють молодому поколінню найкращі стартові можливості для освоєння ринку праці. Найбільше сприяє формуванню професійних компетенцій, необхідних для розв'язання проблем і задач, з якими молоді спеціалісти зустрінуться на виробництві, а також надає можливість студентам вдосконалити практичні навички та підвищити кваліфікацію виробничу діяльність під час навчання і проходження практики.

Слід погодитись з авторами досліджень [1], що створювані відповідні системи педагогічної системи (з формування сукупності загальнокультурних та професійних компетенцій) мають передбачати можливість існування альтернативних ключових елементів підготовки фахівця з питань безпеки, без оволодіння якими на конкретному етапі розвитку соціуму стає неможливим убезпечити людину від впливу небезпечних та шкідливих факторів.

Отже, формування у молоді свідомого та відповідального ставлення до питань особистої та колективної безпеки, набуття вмінь щодо виявлення та оцінювання потенційних ризиків безпеки, шляхів попередження та захисту, оперативного реагування та ліквідації наслідків прояву небезпек сприятиме кардинальним змінам щодо впровадження норм соціальних стандартів життя та безпеки в Україні [2].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Поліщук О.В. Формування компетенцій з безпеки життєдіяльності в студентів вищих навчальних закладів / О.В. Поліщук, С.В. Репінський А.В. Слабкий // Педагогіка безпеки. – 2016. - № 1. – С. 72-80.
2. Кузьменко О.С. Формування культури безпеки в студентів технічного профілю / О.С. Кузьменко // Педагогіка безпеки. - 2016. – № 1. – С. 67-71.
3. Кобилянська І.М. Формування у майбутніх фахівців-економістів культури безпеки / І.М. Кобилянська, О.В. Кобилянський // Наукові записки. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В.Винниченка, 2015. – С. 42–49. – (Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти ; вип.7; ч.2).
4. Писарь О.В. Безопасность личности как целостное интегральное качество / О.В. Писарь // Известия Южного федерального университета. Педагогические науки. – 2008. – № 12. – С. 47–56.
5. Головки М.В. Компетентностный подход в развитии культуры личностной безопасности учащихся в условиях дополнительного образования / М.В. Головки // Образование и саморазвитие. – 2007. – № 2. – С. 37–41.
6. Писарь О.В. Технология формирования личной безопасности студентов технического вуза на основе компетентностного подхода / О.В. Писарь, Н.Б. Пугачева // Вестник НЦ БЖД: научно-методический и информационный журнал. – Казань, 2010.– № 1(3). – С. 36–44.